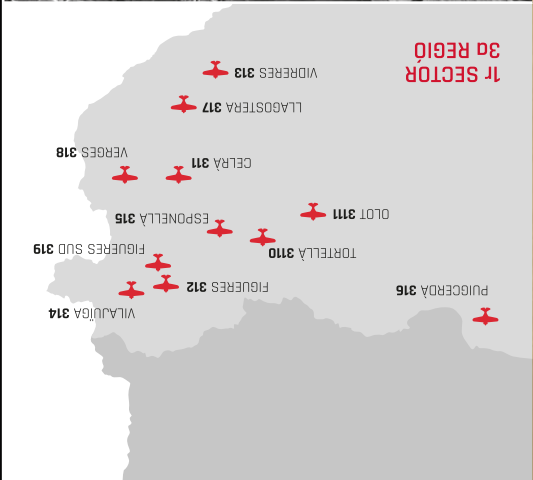
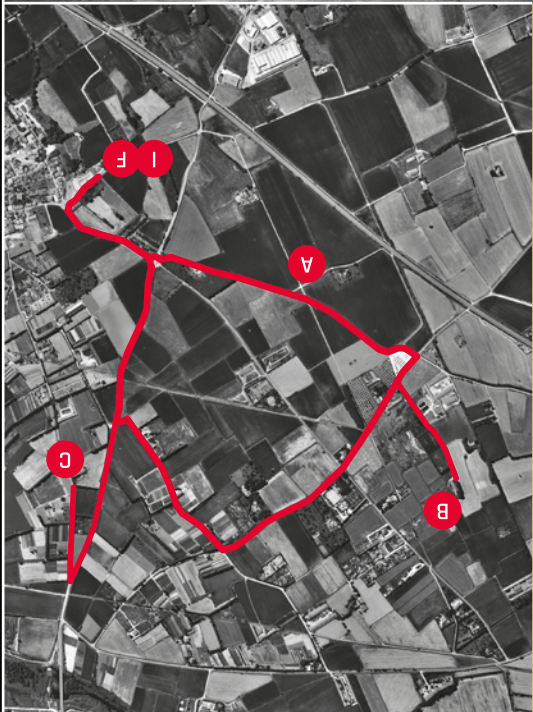

Aquest és un dossier de suport didàctic flexible, basat en una visita activa, basat en el llibre Aeròdroms republicans de Girona (1986-1999) per conèixer l'aeròdrom 312, per realitzar una visita lliure pels terrenys de l'antic camp d'aviació republicà i introduir-se a la seva història, per seguir una visita guiada....

A cada parada (A, B, C, F), es recomana ubicar-se mitjançant els mapes/plànols i l'entorn, llegir l'entrada i els text/s corresponents a la parada en qüestió, i reflexionar/comentar sobre el mateix o, simplement, deixar volar la imaginació.

PARADA I APARCAMENT LA FONT / VILABERTRAN

PARADA F SAF-26 ANTIC HANGAR, MUNTATGE D'AVIONS / CABANES

PARADA C PERSONAL PLA DE LA DINAMITA / CABANES

PARADA B CONSTRUCCIÓ I AVIONS PERÍMETRE OCCIDENTAL (MAS GITAND) / CABANES

PARADA A INTRODUCCIÓ APARCAMENT LA FONT / VILABERTRAN

PARADA I

Bombardeig de Figueres Nord el 01/02/1939 (USAM)

RUTA 312

AERÒDROM REPUBLICÀ DE FIGUERES NORD CABANES / VILABERTRAN (1937-1939)

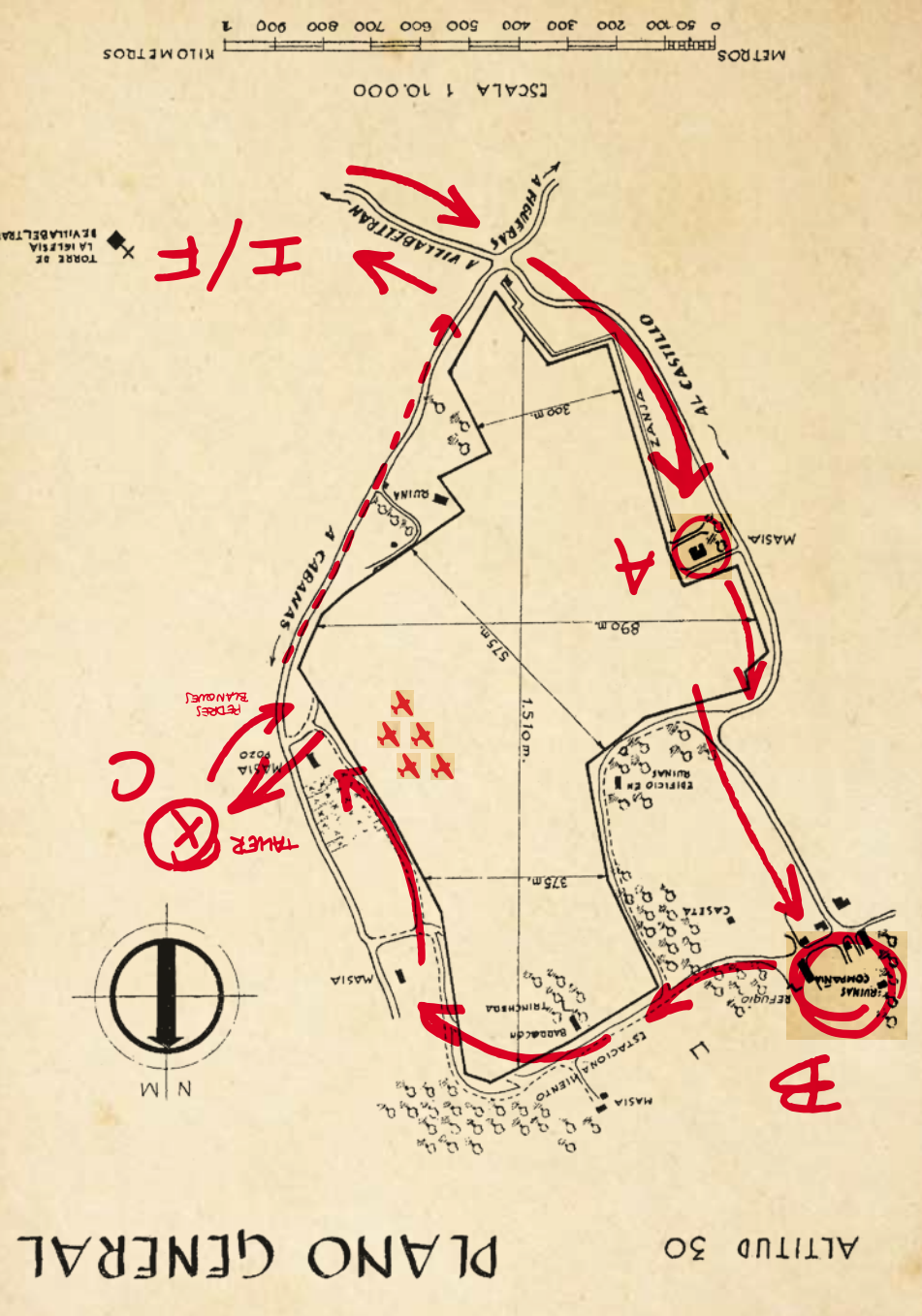
"Encara no havíem fet una vintena de metres haguérem de baixar tots del camió a causa d'un bombardeig. Els antiaeris del camp d'aviació dispararen, i pocs moments després empeníem de nou la marxa [...] l'espectacle de la carretera era impressionant, els camps eren plens de gent acampada. Al peu de la carretera hi havia famílies senceres que marxaven a peu, infants, vells, malalts, cares que reflectien el terror i el sofriment."

Deulofeu, Alexandre, Memòries de la revolució, de la guerra i de l'exili, Ed. Emporitàna, Figueres, 1974, p. 107, 108

Ajuntament de Cabanes | ajuntament@cabanes.cat | www.cabanes.cat

* L'Ajuntament de Cabanes no es fa responsable de possibles accidents o lesions de persones que facin aquesta activitat. Es recomana fer l'activitat en grups reduïts. Es demana respectar les propietats, i no fer malbé els camps de cultiu.

© Dossier didàctic Ruta Aeròdrom 312 - David García Algilaga

ALITUD 30 PLANO GENERAL

AERÒDROM REPUBLICÀ CABANES I VILABERTRAN (1937-1939)

RUTA 312

AERÒDROM 312 - FIGUERES NORD

I | INTRODUCCIÓ

L'aeròdrom militar republicà conegut com a Figueres Nord o Vilabertran, estava dins el terme municipal de Cabanes, i es va començar a construir el 1937.

El terreny triat va ser un pla en el terme municipal de Cabanes, al sud del riu Muga, al nord de Vilabertran i a l'est de la carretera de França. Aquesta zona estava ocupada per terrenys de cultiu i oliveres, i hi destacaven les edificacions de la Sociedad General Española de Explosivos en el conegut pla de la dinamita, en el que seria l'extrem nord-oest del camp.

A | CONSTRUCCIÓ I AVIONS

La conversió de camps agrícoles en aeròdrom, es va fer, majoritàriament, a pic i pala. Els treballadors varen ser veïns dels pobles propers, i els refugiats que s'estaven a la comarca.

Els primers treballs a realitzar, com en altres camps, requerien molta mà d'obra, ja que la maquinària era limitada. Els treballadors del camp feien un jornal llarg i dur pel qual cobraven deu pessetes.[...] Aviació no va haver de patir donat el gran nombre d'homes aturats existents, i [...] el gran volum de refugiats, que s'estaven a Figueres i als pobles del voltant [...]. En un ofici de l'Ajuntament de Figueres [...], relacionava trenta-cinc «...obreros de oficios varios que no estan parados actualmente por formar parte de las brigadas que trabajan en el campo de aviación...» amb edats compreses entre els trenta i els quaranta-cinc anys.

...a Figueres, des de finals de 1937 fins a 1939, es podien veure enlairar del seu aeròdrom des d'avions com el caça d'origen francès Dewoitine [...], fins a caces soviètics com els I-15 (més aviat el 1937 en períodes de formació de l'esquadrilla) o el I-16, durant el 1938, en els períodes de prova dels aparells muntats al mateix aeròdrom. El número devia variar enormement depenent si hi havia destinada alguna esquadrilla en període de descans o formació, o si s'estaven provant els nous aparells. [...] Cal esmentar que per a la seva protecció [...], eren dispersats al voltant de les pistes i sempre es mirava de camuflar-los, [...] en alguna arbrada propera. Aquestes arbrades també servien per disposar, de forma fàcil i econòmica, les bombes d'aviació.

B | PERSONAL

Amb l'aeròdrom varen arribar soldats, pilots i especialistes (mecànics, armers,...). Figueres, Vilabertran i Cabanes varen acollir el personal. La caserna es trobava al Pla de la Dinamita, mentre que a Vilabertran hi residien oficials i pilots.

De les dependències per als militars, inclosa la tropa, les situaríem a les antigues instal·lacions de la fàbrica de dinamita, [...]. De la descripció de l'estat en què l'alcalde de Cabanes va trobar el camp l'any 1940, podem extreure que «...En las habitaciones no quedan puertas, ni en las casas techos, arrancando, incluso en la actualidad, los árboles propiedad de la Sociedad General Española de Explosivos que es donde están enclavadas las oficinas y viviendas del personal de la aviación roja...». Les esmentades habitacions s'havien habilitat, en temps de l'aeròdrom, el hogar del soldado, la presó, l'armeria, la cuina, la infermeria...

Els oficials i pilots s'estaven a Vilabertran, d'aquí que al camp se'l conegués amb el nom d'aquest poble. [...] «Los mandos se alojan en una finca blanca con una torre, muy visible, inmediata al pueblo de Vilabertran », [...] s'estaven a la Torre d'en Reig de Vilabertran. Cabanes també va rebre militars d'aviació. [...] el 30 de juliol de 1938 [per exemple] el cap de l'Aeròdrom en persona buscava allotjament en aquest municipi per a alguns aviadors. Primer va intentar obtenir el local del Sindicat Agrícola, però l'alcalde no li va entregar les claus [...]. Mitja hora després, [...] havia canviat d'objectiu, i va dirigir-se a l'escola per examinar-la i sol·licitar-la.

C | SAF-26

L'aeròdrom era conegut per tenir uns tallers de muntatge d'avions. Un d'ells era un edifici, de ferro i uralita, aixecat a l'est del camp, on treballaven assessors russos i on es muntaven Super Mosca (I-16 Tipo 10).

A l'aeròdrom de Figueres es va ubicar el SAF-26, relacionat amb el nom de Cabanes. En aquests tallers es muntaven, reparaven i mantenien avions soviètics [...]. L'alcalde [...], esmentava un edifici que [...] correspon a les restes que existeixen avui en dia del lloc on presumiblement es muntaven els avions: [...] Aquest edifici és perfectament visible a les fotografies aèries que l'aviació italiana va efectuar del camp després d'alguns bombardejos. És un edifici rectangular, de grans dimensions, al costat de la carretera entre Vilabertran i Cabanes. [...] es va construir una pista que unia aquest edifici amb l'aeròdrom.

..., Francisco Tarazona, que va escriure: «[...] Por fin llegamos al campo de Figueras. Allí estaban los aparatos, con la pintura de fábrica, intactos. En el timón de dirección llevaban ya pintada la bandera republicana. Primero nos quedamos lelos, como si admiráramos algo muy hermoso que no fuera nuestro. Luego, echamos a correr, cada uno a su aparato. Nos metimos en las cabinas sin mirar a los otros, sin hablar, absortos. [...] Por fin estoy sentado en mi caza 193: «Supermosca». Voy a probarlo en vuelo. La cabina huele a pintura fresca, los instrumentos de a bordo lucen como relojes en un escaparate con marco verde oscuro; el cinturón de seguridad está terso, con las hebillas brillantes; los pequeños garfios del seguro parecen dientes afilados de un pequeño escualo hendiendo la presa. La puesta en marcha gira, y, al conectar la magnetos, el motor de 1.000 CV comienza a rugir sedosamente. Mi piel se eriza. [...] Durante el despegue, tengo que forzar el motor para salir del pequeño campo de Figueras. [...]».

F | FINAL

Figueres Nord va prendre protagonisme els darrers dies del conflicte a Catalunya, quan els aeròdroms gironins s'ompliren de restes d'esquadrilles que es retiraven combatent. El 05/02/1939, tres dies abans de la caiguda de Figueres, va ser atacat i destruït per la caça de l'Aviazione Legionaria i la Die Legion Condor.

El 5 de febrer s'inicià l'evacuació a França. [...] Aquell mateix dia, [...] els italians i alemanys varen atacar l'aeròdrom. [...] El pilot Francisco Tarazona recordava [...]: «En la caseta del campo de Figueras imperaba un fenomenal desorden. La comunicación telefónica está rota. El personal encargado de mantener el campo en servicio va de un lado para otro, sin hacer nada efectivo. Unos cuantos aviones en reparación presentan un excelente blanco [...]. Los inmensos camiones, cargados de gasolina, aparecen sin camuflaje en dos o tres lados del campo [...]. Cojo mi caza y lo oculto. [...] por la parte sudoeste se acercan varias escuadrillas de Fiats. [...] Unos Chatos dan vueltas sobre el campo. Los Fiat se tiran por los infelices, que, sin balas y con escasa gasolina, son presa fácil. [...] Uno de ellos con la hélice parada, seguido por un par de Fiat, se lanza a aterrizar. Toca tierra y, dando un gran salto, se precipita contra un camión cisterna. El estallido es brutal. [...] medio campo de Figueras arde. [...] Uno tras otro van aterrizando, dos de ellos con el piloto herido. [...] una pandilla de monoplanos alemanes viene a poner punto final a aquel infierno. Los Me 109 barren todo. Camiones de gasolina, aviones en reparación, coches, todo es alimento de las llamas...». [...] Era el seu final com a camp d'aviació republicà.

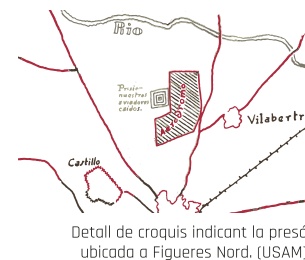
Texts: Gesalí, David (coord.), Aeròdroms republicans de Girona 1936-1939, Gorbs, Viladamat, 2018, pàgs. 73-97

FOTO PORTADA: L'aeròdrom 312, de sud a nord, el 02/1939 (USAM)

Carnet de cabo conductor eventual d'aviació, de P. Padrosa, destinat a l'aeròdrom de Figueres Nord. (Arxiu Padrosa)

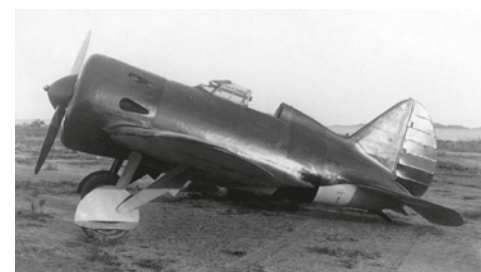
Detall de croquis indicant la presó ubicada a Figueres Nord. (USAM)

Detall de documentació generada per l'aeròdrom. (ACAE)

Avió de caça de fabricació francesa DEWOITINE D-317/2. Varen ser destinats per protegir els ports del nord de Girona. (via D. Gesalí)

Avió de caça soviètic POLIKARPOV I-16 Mosca. Al SAF-26 de Cabanes, muntaven la versió 10 o Super Mosca. (via D. Gesalí)

Escena de l'interior d'un hangar de manteniment. (Roberto Plá; CC-BY-NC)

Al centre de la imatge, l'edifici rectangular, taller de muntatge d'avions, del SAF-26, a l'est de l'aeròdrom, 1939. (USAM)

Imatge aèria zenital de l'aeròdrom, 1937. (via A. Emilian)